

Krzysztof Bojko

dr hab., prof. Akademii Sztuki Wojennej

PALESTYŃSKA WŁADZA NARODOWA OSIEM LAT PO ARABSKIEJ WIOŚNIE

Wprowadzenie

Wybuch Arabskiej Wiosny przyniósł Palestyńczykom nadzieje na: przełamanie trwającego od 2007 r. wewnętrznego podziału na Zachodni Brzeg i Strefę Gazy, szybką poprawę gospodarczą, demokratyzację, a w końcu efektywne wsparcie administracji USA, prowadzące do podpisania porozumienia pokojowego z Izraelem i powstania niepodległej Palestyny. Po ośmiu latach nie tylko nie udało się zrealizować żadnego z ww. celów, ale zakwestionowane zostały prawa Palestyńczyków do posiadania stolicy w Jerozolimie. Wobec dalszej rozbudowy osiedli żydowskich na Zachodnim Brzegu pojawia się pytanie o możliwość zrealizowania palestyńskich aspiracji w oparciu o tzw. rozwiązanie dwupaństwowe. Wiele wskazuje, że z powodu nowych wyzwań wewnętrznych, ale i zagranicznych, w najbliższym czasie na palestyńskiej scenie politycznej może dojść do znaczących przeobrażeń związanych z koniecznością dostosowania się do nowej sytuacji polityczno-gospodarczej w regionie Bliskiego Wschodu.

Sytuacja w Autonomii Palestyńskiej u progu Arabskiej Wiosny

U progu wybuchu tzw. Arabskiej Wiosny mieszkańcy Autonomii Palestyńskiej rozczarowani mizernymi efektami zapoczątkowanej konferencji w Madrycie

(w 1991 r.) bliskowschodniego procesu pokojowego oraz boleśnie dotknięci konsekwencjami drugiej antyizraelskiej intifady *Al-Aksa* (z lat 2000–2005), byli głęboko podzieleni pod względem politycznym, ideologicznym i ekonomicznym. Co istotne utracili zaufanie nie tylko do izraelskich partnerów procesu pokojowego oraz do Stanów Zjednoczonych głównego brokera przyszłego porozumienia pokojowego, ale i do własnego establishmentu politycznego powszechnie obwinianego o korupcję, nepotyzm oraz liczne błędy w polityce wewnętrznej i zagranicznej¹.

Pierwszym sygnałem rozczarowania palestyńskiego społeczeństwa do własnej klasy politycznej były wyniki wyborów parlamentarnych, jakie odbyły się w Autonomii Palestyńskiej w styczniu 2006 r., które nieoczekiwanie wygrał radykalny Hamas, zdobywając 76 miejsc w 132 osobowej Radzie Legislacyjnej, wyprzedzając rządzący Fatah, który uzyskał w Radzie zaledwie 43 miejsca². Konsekwencją zwycięstwa Hamasu było ustąpienie premiera Ahmada Kuraja desygnowanego z ramienia Organizacji Wyzwolenia Palestyny (OWP). Następnie powierzenie przez prezydenta Mahmuda Abbasa misji tworzenia nowego rządu przedstawicielowi Hamasu – Ismailowi Haniji oraz objęcie funkcji przewodniczącego parlamentu przez innego polityka Hamasu – Abd al-Aziza Duwajka.

Brak zaufania między ośrodkiem prezydenckim, a politykami Hamasu doprowadził do wybuchu wojny domowej w Autonomii Palestyńskiej zakończonej podziałem jej terytorium w 2007 r. na pozostający w rękach OWP Zachodni Brzeg, gdzie funkcję szefa rządu prezydent M. Abbas powierzył Salimowi Fajjadowi oraz na rządzoną przez Hamas Strefę Gazy, z dotychczasowym premierem I. Haniją³. Frustrację Palestyńczyków pogłębiła jeszcze, przeprowadzona przez Izrael w Strefie Gazy – w odwecie za kontynuowanie przez Hamas ataków raketowych i moździerzowych na obszar południowego Izraela – w okresie 27 grudnia 2008 r. – 18 stycznia 2009 r., operacja wojskowa „Płynny Ołów” (*Operation Cast Lead*). W jej trakcie siły izraelskie (*Israeli Defence Force* – IDF) zniszczyły lwią część infrastruktury Strefy Gazy. W trakcie operacji zginęło co najmniej 1350 Palestyńczyków, a kilka tysięcy zostało rannych⁴.

Nadzieje Palestyńczyków na poprawę sytuacji odżyły na krótko po ogłoszeniu przez prezydenta Baracka Obamę przemówienia w Kairze w czerwcu 2009 r. Obama zapowiedział wówczas m.in. swe osobiste zaangażowanie na rzecz doprowadzenia do zakończenia bliskowschodniego konfliktu i powstania niepod-

¹ B. White, *The problem with Palestinian political leadership*, „The Guardian”, 1.09.2011, <https://www.theguardian.com/commentisfree/2011/sep/01/palestinian-political-leadership> [dostęp: 22.09.2018].

² *Hamas sweeps to election victory*, BBC, 26.01.2006, http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/4650788.stm [dostęp: 20.09.2018].

³ V. Tilley, *Whose Coup, Exactly?*, The Electronic Intifada, 18.06.2007, <https://electronicintifada.net/content/whose-coup-exactly/7012> [dostęp: 20.09.2018].

⁴ *IDF Operation in Gaza: Cast Lead*, Israel Ministry of Foreign Affairs, 21.01.2009, http://mfa.gov.il/MFA/ForeignPolicy/Terrorism/Pages/Aerial_strike_weapon_development_center%20_Gaza_28-Dec-2008.aspx [dostęp: 20.09.2018].

ległej Palestyny w oparciu o rozwiązanie dwupaństwa⁵. Jednak brak postępu w tej sprawie, w tym stale pogarszająca się sytuacja gospodarcza powodowały, że u progu 2011 r. ludność Autonomii Palestyńskiej, w szczególności pozbawiona perspektyw młodzież (osoby do 25 roku życia stanowią ok. 50% palestyńskiej populacji), opowiadała się za głębokimi zmianami, zarówno wewnętrznymi, jak i w dotychczasowej polityce wobec Izraela⁶.

Reakcja Palestyńskich Władz Narodowych na wybuch Arabskiej Wiosny

Wszystko wskazuje, że wybuch Arabskiej Wiosny w grudniu 2010 r., a w szczególności rozprzestrzenienie się protestów społecznych na Egipt, w tym ustąpienie 11 lutego 2011 r. ze stanowiska egipskiego prezydenta Husniego Mubaraka, całkowicie zaskoczyło establishment palestyński⁷. Potwierdza to fakt, że jeszcze 3 lutego 2011 r., zaledwie tydzień przed odejściem prezydenta Mubaraka, władze w Ramallah nakazały swym siłom bezpieczeństwa przeciwdziałanie spontanicznym wystąpieniom ludności palestyńskiej organizowanym w ramach wsparcia dla protestujących w Tunisie i Kairze⁸. Wydaje się, że w znacznym stopniu obawy władz w Ramallah odnośnie odejścia ekipy prezydenta H. Mubaraka wynikały nie tylko z tego, że od ponad dwóch dekad wspierał on osobiście – w tym na forum międzynarodowym – aspiracje Palestyńczyków, ale i ze świadomości, iż jedyną realną alternatywę dla władz wojskowych w Egipcie stanowią rządy Bractwa Mużułmańskiego, utrzymującego bliskie kontakty z pokrewnym im ideologicznie Hamasem⁹. Hamas często jest uważany za palestyńską gałąź egipskiego Bractwa

⁵ J. Freedland, *Barack Obama in Cairo: the speech no other president could make*, „The Guardian”, 4.06.2009, <https://www.theguardian.com/world/2009/jun/04/barack-obama-speech-islam-west> [dostęp: 20.09.2018].

⁶ *Israeli occupation hitting Palestinian economy, claims report*, „The Guardian”, 29.09.2011, <https://www.theguardian.com/world/2011/sep/29/israeli-occupation-hits-palestinian-economy> [dostęp: 20.09.2018]. Według palestyńskiego ministra gospodarki Hasana Abu Libdeh, jedynie w 2010 r. całkowity koszt izraelskiej okupacji wyniósł ok. 6,897 miliarda USD, co stanowi 84,9% PKB Autonomii Palestyńskiej; A. Cordesman, *Palestinian Authority: The Problem of Palestinian Demographics and the Palestinian Youth Explosion*, Jewish Virtual Library, <https://www.jewishvirtuallibrary.org/the-problem-of-palestinian-demographics-and-the-palestinian-youth-explosion> [dostęp: 26.09.2018].

⁷ *Egypt's Mubarak resigns after 30-year rule*, CNN, 11.02.2011, <http://edition.cnn.com/2011/WORLD/africa/02/11/egypt.revolution/index.html> [dostęp: 20.09.2018].

⁸ *PA bans anti-Mubarak protest*, Associated Press, 3.02.2011, <https://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-4023635,00.html> [dostęp: 20.09.2018].

⁹ *Hamas: Only Ideological and Religious Ties with Muslim Brotherhood*, The American Center for Democracy, 3.04.2016, <http://acdemocracy.org/hamas-only-ideological-and-religious-ties-with-muslim-brotherhood> [dostęp: 20.09.2018]; A. Hoffman, *The 'Hamas Document' and the Muslim Brotherhood: Ideological or Political Shift?*, Tony Blair Institute for Global Change, 4.05.2017, <https://institute.global> [dostęp: 20.09.2018]; C. Alexander, S. Dodge, *Muslim Brotherhood Is at the Heart of Gulf Standoff With Qatar*, Bloomberg, 7.06.2017, <https://www.bloomberg.com/graphics/2017-muslim-brotherhood> [dostęp: 22.09.2018].

Muzułmańskiego, zaś lider Hamasu Chalid Miszal, wstąpił do Bractwa Muzułmańskiego jeszcze w 1971 r.¹⁰

W obawie o całkowitą utratę wiarygodności w oczach własnego społeczeństwa, od początku Arabskiej Wiosny Palestyńskiej Władze Narodowe podejmowały aktywne działania mające na celu ukierunkowanie niezadowolonego społecznego przeciwko izraelskim okupantom, przedstawionym jako główny winowajca utrzymującej się złej sytuacji polityczno-gospodarczej Autonomii Palestyńskiej. Taką politykę władz w Ramallah poparło wielu palestyńskich dziennikarzy i intelektualistów, w tym z prestiżowego Uniwersytetu Birzeit k. Ramallah¹¹.

Równocześnie władze palestyńskie zdecydowały się na zaktywizowanie działań w polityce zagranicznej mających przypomnieć problem palestyński społeczności międzynarodowej. Bardzo korzystnie wpisały się tu rozmowy, jakie 18 stycznia 2011 r., odbył w Ramallah z liderami Palestyńskiej Władzy Narodowej, przybywający do regionu wkrótce po rozpoczęciu Arabskiej Wiosny, rosyjski premier Dmitrij Miedwiediew. Wypowiadając się na temat przyszłości bliskowschodniego procesu pokojowego Miedwiediew tradycyjnie wsparł palestyńskie aspiracje niepodległościowe. Zauważył przy tym, że ZSRR – którego prawnym sukcesorem jest Rosja – uznał niepodległość Palestyny jeszcze w 1988 r., po ogłoszeniu deklaracji niepodległości Palestyny przez obradujące w Algierze Palestyńskie Zgromadzenie Narodowe¹².

Działania na rzecz członkostwa Palestyny w ONZ

W ocenie władz palestyńskich w realiach dynamicznych – i jak na ówczesnym etapie powszechnie wierzone demokratycznych i modernizujących region arabski przemian, jakie następowały w 2011 r., realne stawało się uzyskanie akceptacji ze strony wspólnoty międzynarodowej, w tym państw Zachodu, odnośnie propozycji przyjęcia Palestyny – jako pełnoprawnego członka – do Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ). W tym celu 28 sierpnia 2011 r. prezydent Autonomii Palestyńskiej M. Abbas podczas rozmowy z szefową unijnej dyplomacji Catherine Ashton, przebywającą z wizytą w Izraelu i w Autonomii Palestyńskiej, poza tematem powrotu do procesu pokojowego podniósł kwestię ewentualnego wsparcia

¹⁰ *Profile: Khaled Meshaal of Hamas*, BBC News, 8.02.2006, http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/3563635.stm [dostęp: 22.09.2018].

¹¹ S. Awad, *The Arab Spring and Palestine. Impact of the revolutions in the Arab World on the Palestinian Israeli conflict and the future prospects*, Department of Political Science, Birzeit University, 4.03.2013, <http://old.birzeit.edu/blogs/arab-spring-and-palestine> [dostęp: 20.09.2018]. Autor pisze m.in., że uwzględniając i doświadczenia Egipcjan, i lokalną specyfikę, Palestynicy powinni skoncentrować swoje wysiłki na podważaniu działań osadniczych i kontynuowaniu powszechnego oporu wobec izraelskiej okupacji. Pokojowy opór powinien koncentrować się na obszarach szczególnie istotnych dla Palestyńczyków, w tym we Wschodniej Jerozolimie.

¹² *Rosja uznaje niepodległe państwo palestyńskie*, ONET, 18.01.2011, <https://wiadomosci.onet.pl/swiat/rosja-uznaje-niepodlegle-panstwo-palestynskie/c7m71> [dostęp: 20.09.2018].

Unii Europejskiej (UE) dla wejścia Palestyny do ONZ. Po spotkaniu Saeb Erekat, główny negocjator palestyński, powiedział, że UE nie odmawia Palestyńczykom prawa do starania się o członkostwo w ONZ, ale swoje stanowisko uzależnia od treści palestyńskiego wniosku w tej sprawie¹³.

Oficjalnie o przyjęcie Palestyny do ONZ prezydent M. Abbas wystąpił 23 sierpnia 2011 r., podczas odbywającej się w Nowym Jorku dorocznej, 66. sesji Zgromadzenia Ogólnego ONZ. Przy tej okazji zaznaczył, że Palestyna jest państwem istniejącym na terenie Strefy Gazy, Zachodniego Brzegu ze stolicą w Jerozolimie Wschodniej. Wcześniej odpowiedni wniosek w tej sprawie prezydent M. Abbas złożył na ręce sekretarza generalnego ONZ Ban Ki-moona¹⁴.

Główną przeszkodą na drodze Palestyńczyków do uzyskania pełnoprawnego miejsca w ONZ było – poza sprzeciwem Izraela – negatywne stanowisko administracji amerykańskiej, która podkreślała, iż wcześniej konieczne jest doprowadzenie do zakończenia bliskowschodniego procesu pokojowego, w tym ostateczne uregulowanie spornych kwestii z Izraelem, w szczególności przebiegu granic.

Pomimo zastrzeżeń USA i Izraela, podczas posiedzenia ZO ONZ 29 listopada 2012 r. Palestyna uzyskała status nieczłonkowskiego państwa-observatora w ONZ (*non-member observer State status in the United Nations*). Rezolucję w tej sprawie nr 67/19 poparło 138 państw, 9 było przeciw (Kanada, Czechy, Izrael, Wyspy Marshalla, Mikronezja, Nauru, Panama, Palau, Stany Zjednoczone), 41 wstrzymało się od głosu. Uzyskanie ww. statusu uruchomiło akces Palestyny do 19 konwencji i umów międzynarodowych¹⁵.

Kolejnym sukcesem na drodze do pełnego członkostwa Palestyny w ONZ było przyjęcie 10 września 2015 r. przez ZO ONZ rezolucji zaproponowanej przez Palestynę odnośnie wywieszenia w sekretariacie Organizacji flag nieczłonkowskich państw obserwatorów ONZ, w tym palestyńskiej¹⁶.

¹³ *EU High Representative Catherine Ashton meets Palestinian leaders and lays first stone for security complex in Jenin*, Reliefweb – Report from European Union, 28.08.2011, <https://reliefweb.int/report/occupied-palestinian-territory/eu-high-representative-catherine-ashton-meets-palestinian> [dostęp: 21.09.2018]; *Palestinians see progress in EU stance on UN bid*, France 24, 28.08.2011, <https://web.archive.org/web/20110829115339/http://www.france24.com/en/20110828-palestinians-see-progress-eu-stance-un-bid> [dostęp: 22.09.2018]; R. Koszowski, *Palestyńczycy chcą do ONZ*, Gosc.pl, 28.08.2011, <https://www.gosc.pl/doc/930804.Palestynczyicy-chca-do-ONZ> [dostęp: 21.09.2018].

¹⁴ *Full Transcript of Abbas Speech at UN General Assembly*, „Ha'aretz”, 23.09.2011, <https://www.haaretz.com/1.5182217> [dostęp: 21.09.2018].

¹⁵ *General Assembly Votes Overwhelmingly to Accord Palestine 'Non-Member Observer State' Status in United Nations*, Meetings Coverage, United Nations Sixty-seventh General Assembly, 29.11.2012, <https://www.un.org/press/en/2012/ga11317.doc.htm> [dostęp: 21.09.2018]; R. Siudak, *Czy Palestyna jest państwem?*, BliskiWschód.pl, 10.12.2012, <http://bliskiwschod.pl/2012/12/czy-palestyna-jest-panstwem> [dostęp: 22.09.2018].

¹⁶ *State of Palestine Flag to Fly at United Nations Headquarters, Offices as General Assembly Adopts Resolution on Non-Member Observer States*, United Nations General Assembly Sixty-ninth General Assembly, 102nd Meeting (PM), 10.09.2015, <https://www.un.org/press/en/2015/ga11676.doc.htm> [dostęp: 21.09.2018].

Dzięki uzyskaniu statusu państwa nieczłonkowskiego w ONZ Palestyna mogła przystąpić, 1 kwietnia 2015 r., do Międzynarodowego Trybunału Karnego (ICC)¹⁷. Członkostwo w ICC umożliwiło złożenie przez palestyńskiego ministra spraw zagranicznych Rijada al-Malikiego, 22 maja 2018 r., wniosku do ICC o ściganie izraelskich zbrodni wojennych i pogwałcenie przez Izrael praw człowieka wobec Palestyńczyków¹⁸.

Równie istotne znaczenie z perspektywy międzynarodowej aktywności Palestyńskiej Władzy Narodowej miała decyzja o objęciu przez Palestynę, od 1 stycznia 2019 r., przewodnictwa w działającej w ramach ONZ tzw. Grupie 77, obejmującej państwa skupiające ponad 80% ludności świata (obecnie przewodnictwo w Grupie 77 pełni Egipt)¹⁹.

Porozumienie OWP – Hamas i próby wznowienia rozmów z Izraelem, 2011–2012

Równoległe do działań podjętych na forum ONZ, władze palestyńskie podjęły kroki prowadzące do wznowienia rozmów pokojowych z Izraelem, zawieszonych w końcu września 2010 r. przez Ramallah, na znak dezaprobaty dla izraelskiej polityki rozbudowy osiedli żydowskich na Zachodnim Brzegu. Jeszcze przed powrotem do stołu negocjacji przedstawiciele Palestyńskich Władz Narodowych kategorycznie zażądali by Izrael wystosował moratorium na budowę i rozbudowę osiedli żydowskich na Zachodnim Brzegu i w Jerozolimie Wschodniej²⁰.

Zdając sobie sprawę z faktu, że trwający od 2007 r. rozłam na palestyńskiej scenie politycznej osłabia sprawę palestyńską, przed powrotem do negocjacji pokojowych z Izraelem, prezydent Abbas zdecydował się na podpisanie 4 maja 2011 r. porozumienia o pojednaniu z Hamasem. Prezydent Abbas liczył dodatkowo, iż zawarcie porozumienia pomoże przywrócić zwierzchnictwo Ramallah nad Strefą Gazy²¹.

Poza wsparciem ze strony UE i administracji Obamy, dużą pomoc w kwestii wznowienia dialogu politycznego między Izraelem i stroną palestyńską wykazała Jordania, której król Abd Allah II podczas wizyty, jaką złożył w listopadzie 2011 r.

¹⁷ A. Zagner, *Palestyna przystępuje do MTK*, „Polityka”, 1.04.2015, <https://zagner.blog.polityka.pl/2015/04/01/palestyna-przystepuje-do-mtk> [dostęp: 1.10.2018].

¹⁸ *Palestyna skarży Izrael o zbrodnie wojenne do Międzynarodowego Trybunału Karnego*, 22.05.2018, <https://medianarodowe.com/palestyna-skarzy-izrael-o-zbrodnie-wojenne-do-miedzynarodowego-trybunalu-karnego-w-hadze> [dostęp: 1.10.2018].

¹⁹ *Palestyna będzie przewodzić największej koalicji państw w ONZ*, 26.07.2018, <https://strajk.eu/palestyna-bedzie-przewodzic-najwiekszej-koalicji-panstw-w-onz> [dostęp: 1.10.2018].

²⁰ S. Awad, *op. cit.*

²¹ *Khaled Meshaal Fast Facts*, CNN, 18.12.2017, <https://edition.cnn.com/2014/10/09/world/meast/khaled-meshaal-fast-facts/index.html> [dostęp: 23.09.2018]; J. Jarząbek, *Palestyńczycy na drodze do niepodległości. Rozwój, przemiany i kryzys ruchu narodowego*, Warszawa 2012, s. 291.

w Izraelu i Autonomii zaproponował Amman jako miejsce spotkania negocjatorów pokojowych. Specjalna rola Jordanii i jordańskiego monarchy w kwestii zaktywizowania negocjacji izraelsko-palestyńskich wynikała z kilku powodów. Po pierwsze, Zachodni Brzeg Jordanu do 1967 r. leżał w granicach Królestwa Haszymidzkiego, natomiast w izraelsko-jordańskim układzie pokojowym z 1994 r. znalazł się zapis odnośnie specjalnej roli króla Jordanii, jako „kustosza miejsc świętych” w Jerozolimie²². Jednak najistotniejszy był fakt, że ponad 60% mieszkańców Jordanii to Palestyńczycy, głównie palestyńscy uchodźcy i ich potomkowie. Dla establishmentu rządzącego w Jordanii, mającego w pamięci exodus ludności palestyńskiej na terytorium Jordanii z lat 1948–1949 oraz 1967 r., uregulowanie bliskowschodniego konfliktu traktowane jest w kategoriach egzystencjonalnych, jako gwarancja, że nigdy nie dojdzie do przybycia kolejnej fali uchodźców palestyńskich na teren Królestwa. Ewentualna realizacja takiego scenariusza groziłaby bezpowrotną utratą dotychczasowego beduińskiego charakteru kraju, w skutek czego Jordania stałaby się *de facto* państwem palestyńskim²³.

Negocjacom pokojowym, które odbyły się 3 stycznia 2012 r., przewodził po stronie izraelskiej Yitzhak Molcho, natomiast palestyńskiej Saeb Erakat. W spotkaniu uczestniczyli również przedstawiciele gospodarzy oraz tzw. bliskowschodniego Kwartetu, tj. USA, UE, Rosji i ONZ. Choć uczestnicy rozmów wyrazili nadzieję, że będą one kontynuowane oraz podkreślali, iż przebiegały w pozytywnej atmosferze, to komentujący wydarzenie rzecznik prasowy Hamasu – Sami Abu Zuhri stwierdził, iż Hamas uznaje je za powtórzenie wcześniejszych nieudanych inicjatyw. Wezwał przy tym Palestyńskie Władze Narodowe do odwołania kolejnych spotkań z przedstawicielami Izraela²⁴. Kwestia wznowienia izraelsko-palestyńskich rozmów pokojowych, w tym pomoc w tej sprawie ze strony Jordanii, była jednym z głównych tematów rozmowy jaką 17 stycznia 2012 r. król Abd Allah II odbył z prezydentem Barackiem Obamą w trakcie wizyty w Stanach Zjednoczonych²⁵. Po powrocie Abd Allaha II z USA, wizytę w Ammanie złożył 25 stycznia prezydent Abbas, który w rozmowie z jordańskim monarchą powtórzył gotowość podjęcia rozmów z Izraelem, podkreślając kluczową rolę Jordanii jako pośrednika w negocjacjach pokojowych²⁶.

²² A. Shlaim, *Lion of Jordan. The Life of King Hussein in War and Peace*, London 2008, s. 526–527.

²³ H.A. Barari, *Jordan and Israel. A Troubled Relationship in Volatile Region*, Amman 2014, s. 15–18.

²⁴ G. Azriel, *Israeli, Palestinian officials meet in Jordan to relaunch negotiations*, CNN, 3.01.2012, <https://edition.cnn.com/2012/01/03/world/meast/mideast-talks/index.html> [dostęp: 21.09.2018]; H. Hazaimeh, *Palestinians, Israelis hold 'positive' round of peace talks in Amman*, „The Jordan Times”, 4.01.2012.

²⁵ *Jordan, US agree to work closely for Mideast peace*, „The Jordan Times”, 18.01.2012.

²⁶ *Talks 'possible' if Israel agrees borders – Abbas*, „The Jordan Times”, 26.01.2012; *Jordan, Palestine sign 'historic' agreement to protect Al Aqsa*, „The Jordan Times”, 1.04.2013; D. Kuttat, *Jordan and Jerusalem*, „The Jordan Times”, 12.09.2018, <http://www.jordantimes.com/opinion/daoud-kuttat/jordan-and-jerusalem> [dostęp: 24.09.2018]. Kwestia zaakceptowania przez Ramallah

Równoległe z aktywizacją kontaktów palestyńsko-jordańskich, z prośbą o ponowne otwarcie w Ammanie biura Hamasu, zwrócił się do władz Jordanii lider tej organizacji Ch. Miszal, który na czele delegacji Hamasu przybył z wizytą do Ammanu 29 stycznia 2012 r.²⁷ Był to pierwszy pobyt Miszala w Jordanii od 1999 r. gdy król Abd Allah II, po oskarżeniu działającego w Ammanie biura Hamasu o zajmowanie się działalnością polityczną nakazał jego zamknięcie, a samego Meshaala, wraz z kilkoma działaczami organizacji wydalono wówczas z Królestwa. Pomimo intensywnych zabiegów, Abd Allah II na wznowienie działalności biura Hamasu w Jordanii zgody nie wyraził²⁸.

W kwietniu 2012 r., w piśmie prezydenta Abbasa do premiera Izraela Bin-jamina Netanjahu, palestyński lider ponownie zaznaczył, że warunkiem powrotu do stołu rokowań jest wstrzymanie przez Izrael osadnictwa na Zachodnim Brzegu, w tym na obszarze Jerozolimy Wschodniej. Kwestie te były dodatkowo omawiane przez negocjatorów pokojowych Saeba Erekata i Yitzhaka Molcho podczas sekretnych spotkań na przełomie marca i kwietnia 2012 r.²⁹ Również w maju 2012 r. zwracając się do premiera Netanjahu prezydent Abbas podkreślił, że strona izraelska powinna wykonać wobec Palestyńczyków jakieś pozytywne gesty. Jednocześnie ostrzegł, iż w przypadku gdyby strona izraelska kontynuowała działania uniemożliwiające wznowienie rozmów, wówczas jego rząd przyspieszy prace na rzecz otrzymania przez Palestynę statusu członkowskiego w ONZ³⁰. W odpowiedzi Netanyahu wysłał do Ramallah swego przedstawiciela Yitzhaka Molcho, który podczas spotkania z Abbasem przekazał list od izraelskiego premiera. W dokumencie Netanyahu zwrócił się do palestyńskiego przywódcy o współpracę z nowo powołanym w Izraelu (8 maja 2012 r.) rządem koalicyjnym, zaznaczając m.in., że warunkiem powstania państwa palestyńskiego jest jego demilitaryzacja³¹.

kluczowej roli Jordanii w uregulowaniu izraelsko-palestyńskiego porozumienia pokojowego była ujęta w specjalnej umowie podpisanej w tej sprawie przez władze Jordanii i Autonomii Palestyńskiej w Ammanie w 2013 r.

²⁷ *Hamas's Meshaal on 'historic' Jordan visit – Amman*, „Muscat Daily”, 29.01.2012, <https://www.muscatdaily.com/Archive/Gcc/Hamas-s-Meshaal-on-historic-Jordan-visit> [dostęp: 23.09.2018].

²⁸ *Khaled Meshaal Fast...*, *op. cit.*

²⁹ *Text of Abbas's letter to Netanyahu*, „The Times of Israel”, 15.04.2012, <http://www.timesofisrael.com/text-of-abbas-letter-to-netanyahu> [dostęp: 21.09.2018]; B. Ravid, *Israeli, Palestinian officials hold secret meeting amid stall in peace talks*, „Ha'aretz”, 3.04.2012; *Netanyahu's offer for peace*, „The Jordan Times”, 15.04.2012.

³⁰ *Abbas Says Ready to Engage With Netanyahu on Middle East Peace Process*, „Ha'aretz”, 9.05.2012, <https://www.haaretz.com/abbas-says-ready-to-restart-middle-east-peace-process-1.5220690> [dostęp: 21.09.2018]. Wypowiadając się na temat wznowienia rozmów z Izraelem prezydent Abbas stwierdził m.in. „If there is anything promising or positive of course we will engage”.

³¹ *Stuart Winer, Raphael Ahren, PM promises Abbas a demilitarized Palestinian state*, „The Times of Israel”, 14.05.2012, <http://www.timesofisrael.com/netanyahu-pledges-to-establish-demilitarized-palestinian-state> [dostęp: 21.09.2018]; B. Ravid, *Netanyahu to Abbas: Israeli Unity Cabinet Is a New Opportunity for Mideast Peace*, „Ha'aretz”, 14.05.2012, <https://www.haaretz.com>.

Operacja *Obronny Filar* i włączenie się Waszyngtonu w 2013 r. w działania na rzecz wznowienia izraelsko-palestyńskiego procesu pokojowego

Próby powrotu do negocjacji izraelsko-palestyńskich ponownie opóźniła kolejna od czasu operacji „Płynny Ołów” (przełom 2008–2009) operacja IDF w Strefie Gazy. W listopadzie 2012 r., w odpowiedzi na przeprowadzenie przez Hamas ostrzału raketowego celów na południu Izraela, IDF przeprowadziła w Strefie Gazy, 14–21 listopada 2012 r. operację militarną „Obronny Filar” (*Pillar of Defense*), której celem była likwidacja członków i zniszczenie infrastruktury Hamasu. Początkiem operacji było zabicie przez IDF szefa wojskowego skrzydła Hamasu, Ahmada al-Dżabarię. W odpowiedzi Hamas przeprowadził ataki raketowe na odległe cele w Izraelu, w tym położony o ok. 50 km od Strefy Gazy Tel Awiw (rakiety spadły do morza). Był to pierwszy – powodujący panikę w mieście – atak na to miasto od czasu wojny irackiej z 1991 r. Konflikt, który udało się zakończyć dzięki zawieszeniu broni uzgodnionemu w Kairze pochłonął 166 ofiar i ok. 900 rannych po stronie palestyńskiej oraz 6 zabitych i 240 rannych po stronie izraelskiej³².

Próbą przełamania zastoju w bliskowschodnich negocjacjach było ponowne bezpośrednie zaangażowanie w nie administracji amerykańskiej, w szczególności wyznaczenie przez sekretarza stanu Johna Kerry’ego, 29 lipca 2013 r., byłego ambasadora USA w Izraelu Martina Indyka na stanowisko specjalnego wysłannika Stanów Zjednoczonych na Bliski Wschód³³. Reakcją Hamasu było odrzucenie możliwości prowadzenia przez stronę palestyńską rozmów z Izraelem i wezwanie prezydenta Abbasa do przerwania negocjacji w imieniu narodu palestyńskiego³⁴. W przeddzień wystąpienia prezydenta Abbasa na forum ZO ONZ, 26 sierpnia 2013 r., w sprawie wznowienia bliskowschodniego procesu pokojowego, Hamas wezwał nawet Palestyńczyków do rozpoczęcia trzeciej intifady. Tak radykalne podejście Hamasu nie zyskało wsparcia ze strony większości mieszkańców Autonomii, zmęczonych poprzednimi dwoma antyizraelskimi powstaniem³⁵.

com/netanyahu-to-abbas-israeli-unity-cabinet-is-a-new-opportunity-for-mideast-peace-1.5222061 [dostęp: 22.09.2018].

³² *Operation Pillar of Defense*, IDF, <https://www.idf.il/en/minisites/wars-and-operations/operation-pillar-of-defense-2012> [dostęp: 29.09.2018].

³³ *Kerry’s hands full with peace efforts amid hopes for breakthrough*, „The Jordan Times”, 30.06.2013; B. Ravid, *Obama Welcomes Renewal of Israeli-Palestinian Talks, but Says ‘Hard Choices’ Lie Ahead*, „Ha’aretz”, 29.07.2013, <https://www.haaretz.com/obama-applauds-mideast-peace-talks-1.5314243> [dostęp: 23.09.2018].

³⁴ *Hamas rejects Kerry’s announcement: Abbas has no authority to negotiate*, „Ynetnews”, 30.07.2013, <https://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-4407236,00.html> [dostęp: 23.09.2018].

³⁵ M. Shwayder, *Abbas at the UNGA: Israeli – Palestinian Peace means Arab Recognition of Israel*, „The Jerusalem Post”, 26.09.2013, <https://www.jpost.com/Middle-East/Abbas-at-the-UNGA-Israeli-Palestinian-peace-means-Arab-recognition-of-Israel-327186> [dostęp: 23.09.2018]; K. Abu Toameh, *Hamas, Islamic Jihad call for a third Intifada*, „The Jerusalem Post”, 26.09.2013, <https://www.jpost.com/Middle-East/Hamas-Islamic-Jihad-call-for-a-third-intifada-327202> [dostęp: 23.09.2018].

W końcu sierpnia 2013 r. rozpoczynając negocjacje pokojowe prezydent Abbas oraz premier Netanjahu uzgodnili, że porozumienie ma zostać wypracowane do 29 kwietnia 2014 r. Szefem izraelskiego zespołu negocjacyjnego została ówczesna minister sprawiedliwości Tzipi Livni, natomiast palestyńskiego doświadczony dyplomata Saeb Erekat. Trwające ok. osiem miesięcy rozmowy prowadzono m.in. w Waszyngtonie, Jerozolimie oraz w Hebronie. Pomimo gestów obu stron wobec siebie na początku negocjacji, w tym zapowiedzi zwolnienia przez Izrael kilkudziesięciu więźniów palestyńskich, którzy zostali skazani przez izraelskie sądy jeszcze przed zawarciem porozumienia w Oslo w 1993 r., od początku okazało się, że nie jest możliwe wypracowanie rozwiązania kompromisowego w najistotniejszych kwestiach tj. odnośnie granic oraz osadnictwa żydowskiego na Zachodnim Brzegu. Strona palestyńska konsekwentnie powtarzała, iż nie zaakceptuje obecności osadników żydowskich na terenie przyszłej suwerennej Palestyny. Domagała się również, by przyszła granica przebiegała wzdłuż linii sprzed 5 czerwca 1967 r. (tj. wybuchu tzw. wojny sześciodniowej, w której wyniku Jordania straciła Zachodni Brzeg na rzecz Izraela). Strona izraelska odrzucała ten postulat, twierdząc, że przyszłą granicę między obu państwami ma stanowić tzw. bariera bezpieczeństwa (popularnie określana przez Palestyńczyków *apartheid wall*), zbudowana przez Izrael w czasie intifady *Al-Aksa* (w okresie 2002–2003), a w kolejnych latach rozbudowywana, przebiegająca w znacznej części przez terytorium Zachodniego Brzegu, z przesunięciem na wschód w stosunku do linii granicznej z 1967 r.³⁶

Kwestie rozwiązania pokojowego między Izraelem i stroną palestyńską były omawiane przez sekretarza stanu J. Kerry'ego podczas wizyt, jakie składał on w stolicach państw arabskich, w tym w Ammanie i Ar-Rijadzie w styczniu 2014 r.³⁷ Wobec pojawiających się kolejnych problemów ze znalezieniem rozwiązań kompromisowych, bliskowschodni proces pokojowy był jedną z najistotniejszych spraw omawianych podczas rozmowy króla Abd Allaha II z prezydentem Obamą w Waszyngtonie 15 lutego 2014 r.³⁸

W związku z niemożnością znalezienia rozwiązań kompromisowych w fundamentalnych kwestiach dla przyszłej zgodnej koegzystencji obu narodów, obie strony zdecydowały się zawiesić negocjacje pokojowe 29 kwietnia 2014 r.³⁹

³⁶ *Israel says Separation Wall will be border*, „AlJazeera”, 6.11.2013, <https://www.aljazeera.com/news/middleeast/2013/11/israel-says-separation-wall-will-be-border-201311514132609960.html> [dostęp: 23.09.2018]; T. Lazaroff, *Israel to Re-authorize Security Barrier Route near West Bank Historical Site*, „The Jerusalem Post”, 19.09.2014, <https://www.jpost.com/Israel-News/Israel-to-re-authorize-security-barrier-route-near-West-Bank-historical-site-on-Sunday-375827> [dostęp: 23.09.2018]. We poł. 2014 r. ‘bariera bezpieczeństwa’ była już ukończona w ponad 60%.

³⁷ *King meets Kerry over peace plan. US promises ‘fair and balanced’ approach*, „The Jordan Times”, 6.01.2014.

³⁸ *King ‘cautiously optimistic’ over Mideast peace prospects*, „The Jordan Times”, 16.02.2014.

³⁹ A. Somfalvi, *Sanctions and suspended talks – Israel responds to Palestinian reconciliation*, „Ynetnews”, 24.04.2014, <https://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-4513046,00.html> [dostęp: 23.09.2018].

Oficjalnym powodem nie przedłużania przez Izrael rozmów poza uzgodniony wcześniej przez strony okres dziewięciu miesięcy była informacja o podpisaniu w Gazie 23 kwietnia 2014 r. przez premiera rządu Hamasu Ismaila Haniję i prezydenta Abbasa porozumienia odnośnie powołania w ciągu pięciu tygodni przez Palestyńczyków nowego rządu jedności. W jego skład, poza politykami z Fatahu, mieli wejść przedstawiciele Hamasu, uznawanego przez Izrael oraz USA i UE za organizację terrorystyczną. Dodatkowo w podpisanym w Gazie porozumieniu ustalono, że do końca grudnia 2014 r. odbędą się ogólnopalestyńskie wybory parlamentarne – przeprowadzone zarówno na terenie Zachodniego Brzegu, jak i Strefy Gazy⁴⁰.

Powstanie palestyńskiego rządu jedności narodowej

Zgonie z podpisanym między Fatahem i Hamasem porozumieniem w Gazie, 2 czerwca 2014 r. powstał rząd jedności narodowej Autonomii Palestyńskiej na czele którego stanął powiązany z Fatahem, pełniący funkcję premiera od czerwca 2013 r. Rami al-Hamd Allah⁴¹. Podczas uroczystości zaprzysiężenia nowego gabinetu prezydent Abbas podkreślił, że będzie to gabinet przejściowy, którego celem jest przygotowanie do wyborów parlamentarnych w Autonomii Palestyńskiej⁴².

Poza Izraelem, który bardzo krytycznie przyjął powołanie rządu jedności, większość państw, w tym USA uznające Hamas za ugrupowanie terrorystyczne, przyjęła podpisanie porozumienia z nadzieją, iż pomoże ono doprowadzić do stabilizacji na terenach palestyńskich. Wypowiadająca się w tej sprawie rzecznik prasowa Białego Domu Jeniffer Psaki stwierdziła m.in., że Waszyngton zamierza współpracować z nowym palestyńskim rządem, uważnie przyglądając się, czy przestrzega on takich pryncypiów, jak: zwalczanie terroryzmu, uznanie Izraela oraz wcześniej podpisanych porozumień. Pozytywnie na powstanie rządu jedności zareagowała również UE, której szefowa dyplomacji Catherine Ashton, w specjalnie wydanym oświadczeniu określiła jego powstanie, jako „istotny krok” w procesie palestyńskiego pojednania narodowego. Powstanie palestyńskiego rządu przywitał

⁴⁰ *Fatah, Hamas agree to form Palestinian unity government*, „France24”, 23.04.2014, <https://www.france24.com/en/20140423-fatah-hamas-agree-palestinian-unity-government> [dostęp: 24.09.2018]; *Fatah and Hamas agree landmark pact after seven-year rift*, „The Guardian”, 24.04.2014, <https://web.archive.org/web/20140424031035/http://www.theguardian.com/world/2014/apr/23/plo-hamas-agree-unity-pact-form-government> [dostęp: 24.09.2018].

⁴¹ *Who Is Palestinian Prime Minister Rami Hamdallah, Who Just Escaped an Attempt on His Life?*, „Ha'aretz”, 13.03.2018, <https://www.haaretz.com/middle-east-news/palestinians/who-is-rami-hamdallah-who-just-escaped-an-attempt-on-his-life-1.5904533> [dostęp: 24.09.2018].

⁴² K. Abu Toameh, *Palestinian unity government prepares for presidential and parliamentary elections*, „The Jerusalem Post”, 2.06.2014, <https://www.jpost.com/Diplomacy-and-Politics/Palestinian-unity-government-prepares-for-presidential-and-parliamentary-elections-355151> [dostęp: 24.09.2018].

też z zadowoleniem sekretarz generalny ONZ Ban Ki-moon, który stwierdził m.in., że ONZ od dawna podkreśla potrzebę postępu w dążeniu do jedności Palestyny zgodnie przyjętymi w tej sprawie rezolucjami ONZ, w ramach Autonomii Palestyńskiej i zobowiązaniami OWP⁴³.

Pomimo zawarcia porozumienia i powstania rządu jedności, napięcie między Fatahem a Hamasem nie zmniejszyło się. Zwracano uwagę, że na terenie Zachodniego Brzegu powiązane z Fatahem służby bezpieczeństwa aresztowały wielu przedstawicieli Hamasu⁴⁴, natomiast Hamas – wbrew zapisom umowy – nie dopuszczał reprezentantów Fatahu do Strefy Gazy. Wypowiadający się w tej sprawie rzecznik prasowy Hamasu Sami Abu Zuhri, zarzucił 30 listopada 2014 r. liderom Fatahu, iż w więzieniach na terenie Zachodniego Brzegu pozostaje ok. 80 działaczy i sympatyków Hamasu. W tej sytuacji już w listopadzie 2014 r. zaczęły pojawiać się informacje o rozpadzie rządu jedności⁴⁵. Do rozpadu koalicji oraz dymisji rządu jedności doszło po oświadczeniu prezydenta Abbasa 17 czerwca 2015 r., że wbrew wcześniejszym porozumieniom przedstawiciele jego administracji nie mogą działać na terenie Strefy Gazy. Równocześnie palestyński prezydent powierzył dotychczasowemu premierowi Ramiemu al-Hamd Allahowi misję tworzenia kolejnego gabinetu, po przeprowadzeniu wcześniej konsultacji w tej sprawie ze wszystkimi siłami politycznymi na terenie Autonomii Palestyńskiej. Takie rozwiązanie kategorycznie odrzucił Hamas, którego liderzy zarzucili prezydentowi Abbasowi podejmowanie działań jednostronnych. W tej sytuacji doszło do ponownego rozbicia na palestyńskiej scenie politycznej⁴⁶.

Operacja Izraela „Ochronny Brzeg” w Strefie Gazy, lipiec 2014 r.

Załamanie negocjacji pokojowych z Palestyńską Władzą Narodową, powstanie wspólnego rządu Fatahu i Hamasu, utrata zainteresowania konfliktem ze strony Amerykanów, a nade wszystko kontynuowanie przez Hamas ostrzału terenu południowego Izraela, leżało u podstaw decyzji izraelskich władz o rozpoczęciu 7 lipca

⁴³ B. Ravid, *Amid Wave of Endorsements, PM 'Troubled' by U.S. Decision to Work With Palestinian Gov't*, „Ha'aretz”, 3.06.2014, <https://www.haaretz.com/pm-troubled-by-u-s-s-unity-gov-t-stance-1.5250645> [dostęp: 24.09.2018].

⁴⁴ *PA Accused of Collaboration with Israel After Arresting Hamas Members*, United with Israel, 10.03.2015, <https://unitedwithisrael.org/pa-accused-of-collaboration-with-israel-after-arresting-hamas-members> [dostęp: 27.09.2018].

⁴⁵ *Hamas and Israel in a Bind*, Council on Foreign Relations, 10.07.2014, <https://www.cfr.org/interview/hamas-and-israel-bind> [dostęp: 27.09.2018]; *Hamas: Palestinian unity govt has expired*, „Ma'an News Agency”, 30.11.2014, <http://www.maannews.com/Content.aspx?id=743683> [dostęp: 24.09.2018].

⁴⁶ K. Elgindy, *The Palestinian leadership crisis*, „Brookings Institute”, 5.01.2016, <https://www.brookings.edu/blog/markaz/2016/01/05/the-palestinian-leadership-crisis> [dostęp: 24.09.2018].

2014 r. trzeciej już od 2008–2009 r. zakrojonej na dużą skalę operacji antyterrorystycznej w Strefie Gazy pod kryptonimem „Ochronny Brzeg” (*Protective Edge*). Nie bez znaczenia była tu też budowa przez Hamas sieci podziemnych tuneli, którymi przemycano do Strefy Gazy m.in. broń i materiały wybuchowe oraz powtarzające się porwania obywateli Izraela, w tym żołnierzy IDF. Oficjalnym celem operacji IDF było jak najdalej idące zredukowanie potencjału bojowego militarnego skrzydła Hamasu, tj. Brygad Ezedina al-Kasama (ang. *Qassam Brigades*)⁴⁷.

W ocenie dowódców izraelskich oraz analityków z zakresu wojskowości przebieg operacji wykazał, że bojownicy Hamasu, w tym z Brygad Ezedina al-Kasama, znacząco zwiększyli zarówno poziom wykształcenia, jak i uzbrojenia, zbliżając się pod względem profesjonalności działań do libańskiego Hezbollahu. Co istotne, wskazywano, że chociaż zarówno sunnicki Hamas, jak i szyicki Hezbollah były dozbrajane przez Iran, to w przypadku Hamasu używał on coraz bardziej rozwiniętych i niebezpiecznych dla Izraela rakiet (np. typu M-75, lokalnej adaptacji irańskiej *Fajr-5* o zasięgu 80 km, co oznaczało, że mogły one razić cele w Tel Awiwie i Jerozolimie), jak również bezzałogowych dronów. W ocenie wielu ekspertów, jedynie dzięki posiadaniu i zastosowaniu przez Izrael systemów antyrakietowych *Iron Dome* i *Rafael Trophy*, Hamas nie zdołał dotkliwie odpowiedzieć na atak IDF (system *Iron Dome* wyposażony w rakietę typu Tamir wykazuje się skutecznością ok. 85–90%). Tym niemniej sukces operacyjny IDF okupiły utratą ok. 50 żołnierzy, co stanowiło największe straty izraelskie od czasu wojny z Hezbollahem w 2006 r. (tzw. II wojny libańskiej)⁴⁸.

Znacznie poważniejsze straty, głównie wśród ludności cywilnej poniosła jednak strona palestyńska. Według palestyńskiego Ministerstwa Zdrowia do 31 lipca 2014 r. zginęło co najmniej 1500 Palestyńczyków, natomiast ok. 8600 odniosło rany. Według szacunków Biura Narodów Zjednoczonych ds. Koordynacji Pomocy Humanitarnej ponad 250 tys. Palestyńczyków zamieszkałych w Strefie Gazy było zmuszonych do ucieczki, uszkodzonych zostało 136 szkół, 24 szpitale, zniszczone zostały domy 9395 rodzin⁴⁹.

Naciski międzynarodowe, w tym ze strony USA, UE, ONZ i Egiptu doprowadziły do zawarcia zawieszenia broni między Izraelem i Hamasem, zgodnie z którym 5 sierpnia 2014 r., Izrael wycofał wszystkie siły lądowe ze Strefy Gazy. Jak poinformowano po zakończeniu operacji, w ramach działań lądowych siły IDF zniszczyły 32 tunele prowadzące ze Strefy Gazy na terytorium Izraela. Zwraca

⁴⁷ S. Bear, *IDF's Operation „Protective Edge” Begins Against Gaza*, „The Jewish Press”, 8.07.2014, <http://www.jewishpress.com/news/breaking-news/idfs-operation-protective-edge-begins-against-gaza/2014/07/08> [dostęp: 23.09.2018].

⁴⁸ M. Gawęda, *Izraelska interwencja w Strefie Gazy – kluczowe aspekty militarne*, „Defence24”, 28.07.2014, <https://www.defence24.pl/izraelska-interwencja-w-strefie-gazy-kluczowe-aspekty-militarne> [dostęp: 24.09.2018].

⁴⁹ *Gaza death toll from Israeli offensive crosses 1500*, Daily Sabah Mideast, 31.07.2014, <https://www.dailysabah.com/mideast/2014/07/31/death-toll-in-gaza-hits-1359> [dostęp: 23.09.2018].

uwagę, że pomimo zawarcia zawieszenia broni, 19 sierpnia 2014 r. IDF ponownie uderzyły na cele w Strefie Gazy w związku z wcześniejszymi atakami rakietowymi Hamasu⁵⁰.

Spółeczeństwo palestyńskie a upadek rządu jedności

Jak pokazywały wyniki sondaży przeprowadzanych w połowie września 2015 r. przez niezależny palestyński ośrodek analityczny z Ramallah (*Palestinian Center for Policy and Survey Research*), w rok po operacji IDF „Ochronny Brzeg” w Gazie i wkrótce po upadku rządu jedności narodowej na Zachodnim Brzegu, spadało poparcie dla Fatahu, wzrastało natomiast dla Hamasu. Aż 65% badanych Palestyńczyków opowiadało się wówczas za odejściem prezydenta Abbasa, a jedynie 31% za dalszym pełnieniem przez niego obowiązków głowy państwa. 35% badanych obwiniąło prezydenta Abbasa za upadek rządu jedności, a jedynie 22% stawiało taki zarzut liderom Hamasu. Jako ewentualnego następcę Abbasa wskazywano Marwana Barghutiego (działacza Fatahu przebywającego w izraelskim więzieniu z wyrokiem dożywocia), byłego premiera z ramienia Hamasu I. Haniję, lub aktualnego premiera Ramiego al-Hamd Allaha z Fatahu. Odnotowano również identyczne (po 35%) poparcie dla Fatahu i Hamasu w przypadku gdyby odbyły się wybory parlamentarne⁵¹.

Sondaż odniósł się również do pojawiających się w drugiej połowie 2015 r. niepotwierdzonych informacji na temat sekretnych rozmów Izraela i Hamasu (miały się odbyć w maju 2015 r.), odnośnie zawarcia między obu stronami czasowego zawieszenia broni, tzw. *hudny*. Badania wykazały, że aż dwie trzecie Palestyńczyków odnosi się pozytywnie do możliwości zawarcia przez Hamas długoterminowej *hudny* w zamian za zniesienie przez Izrael blokady Strefy Gazy, a jedynie jedna trzecia była temu przeciwna. Zwraca przy tym uwagę, że nadzieje na realizację takiego rozwiązania miało tylko 41% Palestyńczyków⁵².

Wysoki stopień poparcia dla rozmów Hamasu z Izraelem, skorelowany z mającymi długą tradycję oskarżeniami kierowanymi przez liderów Fatahu wobec działaczy Hamasu o kolaborację z państwem żydowskim (to służby izraelskie miały stać za utworzeniem Hamasu w latach 80. XX w.) wskazuje, że w niemal dwie i pół dekady od konferencji w Madrycie dla Palestyńczyków dotychczasowe historyczne podziały między największymi ugrupowaniami palestyńskimi

⁵⁰ *Hamas odpowiedzialny za wznowienie walk*, Ambasada Izraela w Warszawie, 19.08.2014, <http://embassies.gov.il/warsaw/newsAndEvents/Pages/2014/2014-07-Operacja-antyterrorystyczna-w-Gazie.aspx> [dostęp: 24.09.2018].

⁵¹ *Palestinian Public Opinion Poll No – 57*, Palestinian Center for Policy and Survey Research, 17–19.09.2015, <http://www.pcpsr.org/en/node/621> [dostęp: 24.09.2018].

⁵² *Ibidem; Israel-Palestinian Negotiations: History & Overview*, Jewish Virtual Library, <https://www.jewishvirtuallibrary.org/history-and-overview-of-israel-palestinian-negotiations> [dostęp: 24.09.2018].

przestały mieć większe znaczenie. Ankietowani byli skłonni popierać ugrupowanie bardziej efektywne w działaniach politycznych, ale i na rzecz wsparcia zwykłych mieszkańców Autonomii⁵³.

Zamieszki w Jerozolimie w 2015 r., mediacja Egiptu w celu doprowadzenie do pojednania między Fatahem i Hamasem

Nadziej na uspokojenie sytuacji w Autonomii Palestyńskiej i ewentualny powrót do stołu negocyjacyjnego, z jednej strony Fatahu z Hamasem, a z drugiej strony Palestyńskiej Władzy Narodowej z Izraelem ponownie oddaliły się w wyniku bardzo gwałtownych zamieszek, do jakich doszło na Starym Mieście w Jerozolimie między połową września i października 2015 r. w związku z pojawieniem się pogłosek, że Izrael zamierza ograniczyć dostęp dla muzułmanów do meczetu Al-Aksa na Wzgórzu Świątynnym w Jerozolimie. Podczas pierwszego tygodnia gwałtownych starć w Jerozolimie zginęło 10 osób, a ok. 1300 odniosło rany. Jednocześnie według źródeł izraelskich, w okresie między 13 września a 15 października 2015 r. w palestyńskich atakach terrorystycznych na terenie Izraela zginęło 9 Izraelczyków, a 50 zostało rannych. W celu uspokojenia sytuacji wizytę w Izraelu i w Autonomii Palestyńskiej złożyli sekretarz generalny ONZ Ban Ki-moon oraz amerykański sekretarz stanu Kerry⁵⁴.

Próba doprowadzenia do uspokojenia sytuacji wewnętrznej w Autonomii, a zwłaszcza do pojednania wewnątrz-palestyńskiego, było włączenie się na początku 2016 r. w zakulisowe rozmowy z obu największymi palestyńskimi ugrupowaniami przedstawicieli Kataru⁵⁵, a następnie reprezentantów prezydenta

⁵³ A. Melhem, *The deepening rift between Fatah, Hamas*, „Al Monitor. The Pulse of Middle East”, 20.03.2015, <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2015/03/palestine-hamas-fatah-plo-accusations.html> [dostęp: 27.09.2018]; *Fatah accusing Hamas of collaborating with Israel*, Elder of Ziyon, 22.03.2012, <http://elderofziyon.blogspot.com/2012/03/fatah-accusing-hamas-of-collaborating.html> [dostęp: 27.09.2018]; D. Livingstone, *Israel Created Hamas to Stall Peace*, 10.07.2014, <http://www.conspiracyschool.com/blog/israel-created-hamas-stall-peace> [dostęp: 27.09.2018].

⁵⁴ D. Hadid, *Clashes Damage Al Aqsa Mosque in Jerusalem, and Jordan Warns Israel*, „The New York Times”, 16.09.2015, <https://www.nytimes.com/2015/09/16/world/middleeast/israel-palestinians-violence.html> [dostęp: 27.09.2018]; F. Brinley Bruton, L. Jabari, *Temple Mount Tensions: Al-Aqsa Mosque Rumors Behind Palestinian Unrest*, NBC News, 8.10.2015, <https://www.nbcnews.com/news/world/temple-mount-tensions-al-aqsa-mosque-rumors-behind-palestinian-unrest-n440811> [dostęp: 24.09.2018]; *Outrage over Holocaust comments intensifies as Netanyahu meets Kerry*, „The Guardian”, 22.10.2015, <https://www.theguardian.com/world/2015/oct/22/holocaust-comments-binyamin-netanyahu-john-kerry-berlin> [dostęp: 27.09.2018]. Podczas spotkania w Berlinie z B. Netanyahu, w odpowiedzi na bardzo gwałtowny atak izraelskiego Premiera na Palestyńczyków i władze Autonomii J. Kerry stwierdził jedynie ‘oszczędnie’ – „We have to stop the incitement, we have to stop the violence”.

⁵⁵ A. Abu Amer, *Another Hamas-Fatah reconciliation agreement bites the dust*, „Al Monitor”, 1.03.2016, <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2016/03/palestinian-reconciliation->

Egiptu Abd al-Fattaha as-Sisiego. Z perspektywy nowych władz w Kairze (wyłonionych po obaleniu w 2013 r. w wyniku zamachu stanu rządów prezydenta Muhammada Mursiego) dalsze utrzymywanie się strefy niestabilności w Gazie było niekorzystne nie tylko ze względu na wcześniejsze powiązania palestyńskiego Hamasu z egipskim Bractwem Muzułmańskim, ale i z powodu umocnienia się na obszarze przylegającego do Strefy Gazy Półwyspu Synaj lokalnego ugrupowania terrorystycznego *Ansar Bait al-Maqdis*, które w listopadzie 2014 r. podporządkowało się powstałemu wcześniej na terenie Syrii i Iraku tzw. Państwu Islamskiemu (Daesh) jako Prowincja Synaj Daesh (*Sinai Province – Wilayah Sīnā’*). Dostarczanie nielegalnymi tunelami z terenu egipskiego Synaju do rządzonej przez Hamas Strefy Gazy broni i innych materiałów jedynie umacniało organizacje islamistyczne na Półwyspie Synaj, zarówno pod względem finansowym, jak i politycznym⁵⁶.

Dlatego głównym celem władz w Kairze było przerwanie kontaktów organizacji islamistycznych z Synaju z Hamasem, a następnie zwiększenie swych wpływów w Gazie, by w przyszłości skutecznie przeciwdziałać zagrożeniom płynącym dla Egiptu z jej terytorium. Działania te wpisywały się w aktywność Kairu w ramach utworzonej z inicjatywy Waszyngtonu we wrześniu 2014 r. tzw. Globalnej Koalicji Przeciwko Daesh⁵⁷. Nie bez znaczenia dla działań Egiptu na kierunku palestyńskim była też chęć zademonstrowania przed Waszyngtonem gestu dobrej woli wobec Izraela, poprzez wpłynięcie na liderów Hamasu, by ci – w zamian za obniżenie napięcia z Izraelem – zaprzestali ataków terrorystycznych przeciwko celom izraelskim⁵⁸.

Pierwszym krokiem prowadzącym do zaktywizowania polityki Egiptu wobec konfliktu bliskowschodniego, ale i spraw wewnątrzpalestyńskich, było spotkanie prezydenta Abd al-Fattaha as-Sisiego z przebywającym w Kairze, w maju 2016 r., prezydentem Abbasem, a następnie wizyta w lipcu 2016 r. w Izraelu szefa

hamas-fatah-qatar-meeting.html [dostęp: 23.09.2018]; *Qatar talks fail to reconcile divisive Palestinian Fatah and Hamas*, „New China”, 19.06.2016, http://www.xinhuanet.com/english/2016-06/19/c_135447674.htm [dostęp: 23.09.2018]. Sponsorowane przez Katar rozmowy zakończyły się fiaskiem podczas spotkania w Doha 15 czerwca 2016 r., gdyż przedstawiciele Hamasu i Fatahu wzajemnie się oskarżali o brak woli porozumienia i pojednania.

⁵⁶ D.D. Kirkpatrick, *Militant Group in Egypt Vows Loyalty to ISIS*, „The New York Times”, 10.11.2014, https://www.nytimes.com/2014/11/11/world/middleeast/egyptian-militant-group-pledges-loyalty-to-isis.html?_r=2 [dostęp: 24.09.2018]; E. Dickstein, *A New Role for Egypt. Sisi's Government and the Arab-Israeli Conflict*, Harvard International Review, 10.01.2015, <http://hir.harvard.edu/article/?a=8465> [dostęp: 24.09.2018].

⁵⁷ *Egypt seeks UN backing for air strikes against Isis in Libya*, „The Guardian”, 17.02.2015, <https://www.theguardian.com/world/2015/feb/17/egypt-seeks-backing-air-strikes-isis-libya> [dostęp: 27.09.2018]. Poza zwalczaniem powiązanych z Daesh ugrupowań islamistycznych na Synaju, siły Egiptu zwalczały również Daesh w Libii.

⁵⁸ S. Eldar, *Israel, Egypt cooperate in efforts to calm Gaza*, Al Monitor, 20.07.2018, <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2018/07/israel-egypt-palestinians-hamas-fatah-gaza-strip-abbas.html> [dostęp: 23.09.2018].

egipskiej dyplomacji Samiha Szukriego, który przy tej okazji spotkał się z premierem Netanjahu⁵⁹.

Pomimo tak intensywnych zabiegów dyplomacji egipskiej do podpisania porozumienia między Hamasem i Fatahem doszło dopiero 12 października 2017 r., podczas spotkania obu palestyńskich delegacji w Kairze. Zgodnie z umową podpisaną przez przedstawiciela Fatahu Azzama al-Ahmada i Hamasu Salaha al-Aruriego, obie strony zobowiązały się zawrzeć porozumienie do końca 2018 r. Dodatkowo Hamas zobowiązał się przekazać Palestyńskiej Władzy Narodowej pełną cywilną kontrolę nad Strefą Gazy. W zamian Fatah miał wznowić wypłacanie pensji urzędnikom w Strefie Gazy⁶⁰.

Działania Francji na rzecz wznowienia bliskowschodniego procesu pokojowego

Niepowodzenie w 2014 r. działań Kerry’ego na rzecz wznowienia bliskowschodnich rozmów pokojowych oznaczało *de facto* zakończenie poważniejszego angażowania się w tej sprawie administracji prezydenta Obamy. Wobec niemożności przełamania izraelsko-palestyńskiego impasu negocjacyjnego, ale i pojawienia się nowych wyzwań międzynarodowych, w szczególności agresji Rosji na Ukrainę (marzec 2014 r.), w drugiej kadencji w polityce wobec regionu Bliskiego Wschodu Obama zdecydował się skoncentrować na działaniach dających realne nadzieje na osiągnięcie sukcesu dyplomatycznego. Takim realnym celem stało się dla administracji Obamy doprowadzenie do podpisania porozumienia nuklearnego z Iranem JCPA (*Joint Comprehensive Plan of Action*), co w istocie nastąpiło w lipcu 2015 r.⁶¹

Jednocześnie prezydent Obama zachęcał inne państwa, w szczególności Francję, do mediacji w izraelsko-palestyńskim procesie pokojowym. W odpowiedzi francuski minister spraw zagranicznych Jean-Marc Ayrault wystąpił z inicjatywą zorganizowania 30 maja 2016 r. w Paryżu międzynarodowego spotkania na szczelbu szefów resortów spraw zagranicznych poświęconego wznowieniu bliskowschodniego procesu pokojowego. Choć strona palestyńska, w tym szef negocjatorów pokojowych Saeb Erekat, przywitała propozycję z zadowoleniem,

⁵⁹ M. Groisman, D.J. Roth, T. Lazaroff, *Report: Abbas to arrive in Cairo days after Israeli Delegation Departs*, „The Jerusalem Post”, 26.05.2016; *Egipt zabiega o wznowienie rozmów pokojowych z Izraelem*, „RMF 24”, 10.07.2016, <https://www.rmf24.pl/fakty/swiat/news-egipt-zabiega-o-wznowienie-rozmow-pokojowych-z-izraelem-dola,nId,2233968> [dostęp: 24.09.2018].

⁶⁰ D. Lieber, *Translation of leaked Hamas-Fatah agreement*, „Times of Israel”, 15.10.2016, <https://www.timesofisrael.com/translation-of-leaked-amas-fatah-agreement> [dostęp: 24.09.2018].

⁶¹ D. Frum, *How the Israel-Palestine Peace Process Collapsed, Three reflections on Kerry’s attempts to strike a deal*, „The Atlantic”, 21.07.2014, <https://www.theatlantic.com/international/archive/2014/07/how-the-israel-palestine-peace-process-collapsed/374758> [dostęp: 23.09.2018].

premier Netanjahu odrzucił możliwość wzięcia udziału w spotkaniu przez delegację izraelską. W tej sytuacji, pomimo że 3 czerwca 2016 r. zapowiadane spotkanie odbyło się w Paryżu, nie przyniosło jednak jakiegokolwiek przełomu⁶².

Wyrazem niezadowolenia administracji Obamy z negatywnego nastawienia rządu Netanjahu zarówno do kolejnych prób wznowienie procesu pokojowego, w tym francuskiej, ale i dalszej – pomimo krytyki ze strony USA – rozbudowy osiedli żydowskich na obszarze Zachodniego Brzegu, było uchwalenie przez RB ONZ 23 grudnia 2016 r., przy wstrzymaniu się od głosu przedstawiciela USA, rezolucji nr 2344 wzywającej Izrael do zaprzestania budowy osiedli na obszarach zdobytych w 1967 r. podczas tzw. wojny sześciodniowej. Rezolucja 2344 wskazywała przy tym, że osiedla „są pozbawione mocy prawnej i stanowią rażące naruszenia prawa międzynarodowego”⁶³.

Pomimo braku sukcesu pierwszej konferencji w Paryżu, 14 stycznia 2017 r., na kilka dni przed zaprzysiężeniem Donalda Trumpa, francuski minister spraw zagranicznych Jean-Marc Ayrault zdecydował się na zorganizowanie drugiej bliskowschodniej konferencji w Paryżu z udziałem m.in. prezydenta Francji François Hollande’a oraz ministrów spraw zagranicznych z najważniejszych państw zachodnich i arabskich. W konferencji uczestniczył również przedstawiciel odchodzącej administracji Obamy – sekretarz stanu Kerry. Niestety również i to wydarzenie, którego uczestnicy ponownie wsparli dwupaństwowe rozwiązanie bliskowschodniego konfliktu, nie doprowadziło do wznowienia izraelsko-palestyńskich negocjacji pokojowych oraz uspokojenia sytuacji⁶⁴.

Sytuacja gospodarcza Autonomii Palestyńskiej w okresie 2011–2018

W przypadku Autonomii Palestyńskiej wizjonerskie plany przedstawione przez prezydenta Obamę w Kairze w 2009 r. odnośnie konieczności dalszych pozytywnych przemian w regionie Bliskiego Wschodu zbiegły się z dobrymi wynikami palestyńskiej gospodarki, która jeszcze w 2009 r. osiągnęła ok. 9% wzrost gospodarczy, tj. więcej niż w Izraelu. Zgodnie z optymistycznymi przewidywaniami

⁶² *Francja usłyszała „nie”*. Izrael: tylko dwustronne rokowania z Palestyńczykami, TVN24, 28.04.2016, <https://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/francja-uslyszala-nie-izrael-dwustronne-rokowania-z-palestynczykami,639705.html> [dostęp: 26.09.2018]; *Middle East Peace initiative - Joint communiqué (Paris, June 3, 2016)*, <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/country-files/israel-palestinian-territories/peace-process/initiative-for-the-middle-east-peace-process/article/middle-east-peace-initiative-joint-communique-03-06-16> [dostęp: 29.09.2018].

⁶³ *Israel's Settlements Have No Legal Validity, Constitute Flagrant Violation of International Law, Security Council Reaffirms, SC/12657*, 23.12.2016, <https://www.un.org/press/en/2016/sc12657.doc.htm> [dostęp: 29.09.2018].

⁶⁴ *Conference for peace in the Middle East – Paris, 15/01/2017*, <https://id.ambafrance.org/Middle-East-Peace-Process> [dostęp: 29.09.2018]; J. Haszczyński, *Konferencja bliskowschodnia w Paryżu*, „Rzeczpospolita”, 15.01.2017, <https://www.rp.pl/Swiat/301159909-Konferencja-bliskowschodnia-w-Paryzu.html&template=restricted> [dostęp: 29.09.2018].

ówczesnego premiera Autonomii Palestyńskiej S. Fajjada wysoki wzrost miał się utrzymać również w kolejnych latach, osiągając 10% w 2012 r. i 12% w 2013 r. Znacząco obniżyć miała się przy tym w Autonomii Palestyńskiej stopa bezrobocia z 25% w 2009 r. do 15% w roku 2013⁶⁵. Nadzieje na dalszy szybki rozwój gospodarczy boleśnie zrewidowały wydarzenia związane z Arabską Wiosną w regionie, w szczególności zaś z zaostreniem relacji z Izraelem, w tym kolejnymi antyterrorystycznymi operacjami przeprowadzanymi przez IDF na obszarze Strefy Gazy.

Jak wynikało z raportu opublikowanego przez Bank Światowy w kwietniu 2018 r., wzrost PKB na koniec 2018 r. miał spaść w Autonomii Palestyńskiej do ok. 2,5%. Zgodnie ze scenariuszem zakładającym, iż w najbliższym czasie zostaną utrzymane izraelskie obostrzenia wobec Autonomii, w tym blokada Strefy Gazy, wzrost gospodarczy ma obniżyć się w ciągu najbliższych dwóch lat do ok. 2,3%, co oznacza spadek realnego dochodu na mieszkańca i wzrost bezrobocia. Według oficjalnych danych w 2017 r. stopa bezrobocia na terytoriach palestyńskich utrzymywała się poziomie ok. 27%. Przy czym bezrobocie w Strefie Gazy osiągnęło 44%, a 18% na Zachodnim Brzegu. W 2017 r. jedynie 41% osób w wieku 15–29 lat było aktywnych zawodowo. Bezrobocie wśród młodych w Strefie Gazy osiągnęło ok. 60%. O ile w Autonomii Palestyńskiej ok. 71% mężczyzn jest aktywnych zawodowo, to pracę posiada zaledwie ok. 19% kobiet⁶⁶.

Konsekwencją tych zjawisk, poza radykalizacją młodego pokolenia pozbawionego możliwości normalnego rozwoju, jest też bardzo wysoki przyrost naturalny (w 2017 r. w Strefie Gazy 2,33%, na Zachodnim Brzegu 1,84%), który jeszcze pogłębia strukturalne problemy Autonomii Palestyńskiej, przekładając się bezpośrednio na jej sytuację polityczną⁶⁷.

Prezydent Donald Trump wobec konfliktu bliskowschodniego

Objęcie w styczniu 2017 r. w Stanach Zjednoczonych prezydentury przez Donalda Trumpa oznaczało całkowitą zmianę polityki Waszyngtonu wobec izraelsko-palestyńskiego konfliktu. Już podczas kampanii wyborczej Trump krytykując bliskowschodnią politykę Baracka Obamy bulwersował swych przeciwników zapowiadając odrzucenie porozumienia nuklearnego z Iranem. Zwracano również uwagę na bardzo pozytywny stosunek kandydata na prezydenta USA do Izraela, brak z jego strony – w odniesieniu do konfliktu izraelsko-palestyńskiego –

⁶⁵ D. Harman, *Fayyad Seeks \$5 Billion to Develop New Palestinian State Infrastructure*, „Ha'aretz”, 14.04.2011, <https://www.haaretz.com/1.4999540> [dostęp: 27.09.2018].

⁶⁶ *Palestine's Economy Outlook – April 2018*, „The World Bank”, 16.04.2018, <https://www.worldbank.org/en/country/westbankandgaza/publication/economic-outlook-april-2018> [dostęp: 24.09.2018].

⁶⁷ CIA. *The World Factbook*, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2002rank.html#we> [dostęp: 24.09.2018].

jednoznacznego wsparcia dla uznanej przez społeczność międzynarodową od 1993 r. zasady rozwiązania dwupaństwowego, jak również zapowiedź Trumpa, m.in. podczas spotkania z premierem Netanjahu we wrześniu 2016 r., odnośnie uznania przez jego przyszłą administrację Jerozolimy za stolicę Izraela i przeniesienia do niej z Tel Awiwu ambasady USA⁶⁸. Z drugiej jednak strony w listopadzie 2016 r., w swoim pierwszym oświadczeniu na temat Bliskiego Wschodu amerykański prezydent elekt podkreślił, iż jego administracja będzie chciała odegrać rolę w procesie osiągnięcia trwałego i sprawiedliwego rozwiązania pokojowego w oparciu o zasadę dwupaństwową. Dodał przy tym, iż pokój powinien być osiągnięty poprzez bezpośrednie negocjacje między stronami, a nie poprzez narzucanie decyzji Izraelowi⁶⁹.

Sprzeczne wypowiedzi, ale i okazywana przychylność wobec Izraela powodowały, że jeszcze przed objęciem Białego Domu Trump zaczął być postrzegany jako polityk z jednej strony jednostronnie proizraelski, ale z drugiej trudno przewidywalny, który może mieć problemy w doprowadzeniu do przełomu w negocjacjach pokojowych między stronami bliskowschodniego konfliktu. Co istotne, wielu analityków wskazywało, iż odejście od zasady dwupaństwowej spowoduje, że konflikt izraelsko-palestyński będzie nierozwiązywalny, przekładając się na dalszą destabilizację regionu ze szkodą dla bezpieczeństwa i relacji Zachodu ze światem islamu⁷⁰.

W lutym 2017 r. wkrótce po objęciu urzędu, podczas kolejnego spotkania w Waszyngtonie z premierem Netanjahu, Trump nieoczekiwanie stwierdził, iż Stany Zjednoczone poprą każde rozwiązanie bliskowschodniego konfliktu, dwupaństwowe lub jednopaństwowe⁷¹. Zwracało też uwagę, iż podczas odbywającej się w maju 2017 r. wizyty w Waszyngtonie palestyńskiego prezydenta Abbasa, pomimo iż rozmawiano głównie o konieczności zakończenia izraelsko-palestyńskiego konfliktu, prezydent Trump nie zaznaczył jednoznacznie, że ma na myśli rozwiązanie dwupaństwowe⁷². Również bez konkretnych deklaracji w kwestii

⁶⁸ A. Wise, *Trump tells Netanyahu he would recognize Jerusalem as Israel's capital*, Reuters, 26.09.2016, <https://www.reuters.com/article/us-usa-election-trump-netanyahu-idUSKCN11V0Q6> [dostęp: 27.09.2018].

⁶⁹ A.D. Miller, R. Sokolsky, *Is there a Trump doctrine in the Middle East?*, CNN, 11.11.2016, <https://edition.cnn.com/2016/11/11/opinions/is-there-a-trump-doctrine-in-the-middle-east/index.html> [dostęp: 23.09.2018].

⁷⁰ O. Zalzberg, *Trump's Threat to Arab-Israeli Peace*, The Cairo Review of Global Affairs. Tahrir Forum, 13.02.2017, <https://www.thecaireview.com/tahrir-forum/trumps-threat-to-arab-israeli-peace> [dostęp: 27.09.2018].

⁷¹ *Remarks by President Trump and Prime Minister Netanyahu of Israel in Joint Press Conference*, The White House, 15.02.2017, <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/remarks-president-trump-prime-minister-netanyahu-israel-joint-press-conference> [dostęp: 27.09.2018].

⁷² A. Tartir, *Trump-Abbas meeting: A celebration of egos*, Middle East Eye, 4.05.2017, <https://www.middleeasteye.net/columns/trump-abbas-meeting-celebration-egos-1016767569> [dostęp: 27.09.2018].

izraelsko-palestyńskiego porozumienia pokojowego zakończyło się kolejne spotkanie Trumpa z prezydentem Abbasem, do którego doszło w Betlejem 23 maja 2017 r.⁷³

Brak postępu w kwestii procesu pokojowego, dalsza rozbudowa osiedli żydowskich na terenie Zachodniego Brzegu, a nade wszystko ogłoszenie 6 grudnia 2017 r. przez prezydenta Trumpa decyzji odnośnie przeniesienia ambasady USA do Jerozolimy spowodowały ostateczną utratę zaufania strony palestyńskiej do Stanów Zjednoczonych, jako obiektywnego pośrednika pokojowego. Zwracało uwagę, iż uzasadniając swą decyzję w tej sprawie Trump stwierdził m.in., że „oznacza ona początek nowego podejścia do konfliktu między Izraelem a Palestyńczykami i leży w interesie Ameryki”. Przyznał zarazem, że może ona wywołać protesty oraz kontrowersje i wezwał do zachowania spokoju. Zastrzegł dodatkowo, że USA nie zajmują stanowiska w kwestiach dotyczących ostatecznego statusu Jerozolimy. Podkreślił, że Waszyngton zdaje sobie sprawę, iż konkretne granice izraelskiej suwerenności w Jerozolimie będą przedmiotem rozmów w sprawie ostatecznego statusu tego miasta. Większość komentatorów odnosząc się do decyzji Trumpa podkreślała, iż choć jeszcze w 1995 r. Kongres USA ustanowił prawo zobowiązujące Waszyngton do przeniesienia swojej ambasady do Jerozolimy, to wszyscy poprzednicy Trumpa wstrzymywali się od realizacji tej decyzji⁷⁴.

W odpowiedzi na krok prezydenta Trumpa władze w Ramallah zwróciły się do RB ONZ w sprawie przyszłego statusu Jerozolimy. Po zablokowaniu 18 grudnia przez USA decyzji RB ONZ w tej sprawie, 21 grudnia 2017 r. w kwestii Jerozolimy wypowiedziało się ZG ONZ, które przyjęło uchwałę żądającą odwołania decyzji D. Trumpa w sprawie oficjalnego uznania Jerozolimy za stolicę Izraela. W uchwalonej rezolucji zapisano m.in., że wszelkie działania mające na celu zmianę statusu i charakteru Jerozolimy są z mocy prawa nieważne. Zwrócono się przy tym do państw członkowskich ONZ o powstrzymanie się z przeniesieniem ambasad do Jerozolimy. Spośród 193 członków ONZ 128 zagłosowało za rezolucją, 9 było przeciw, 35 wstrzymało się od głosu, a 21 nie wzięło udziału w głosowaniu⁷⁵.

⁷³ *Remarks by President Trump and President Abbas of the Palestinian Authority in Joint Statements*, The White House, 23.05.2017, <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/remarks-president-trump-president-abbas-palestinian-authority-joint-statements> [dostęp: 27.09.2018].

⁷⁴ *USA uznały Jerozolimę za stolicę Izraela*, „TVN24”, 6.12.2016, <https://www.tvn24.pl/raporty/usa-uznaly-jerozolimę-za-stolicę-izraela,1245> [dostęp: 23.09.2018].

⁷⁵ *General Assembly Overwhelmingly Adopts Resolution Asking Nations Not to Locate Diplomatic Missions in Jerusalem*, United Nations. Tenth Emergency Special Session, 37th Meeting (AM), 21.12.2017, <https://www.un.org/press/en/2017/ga11995.doc.htm> [dostęp: 23.09.2018]; *Rezolucja w sprawie Jerozolimy. Trump groził, Polska wstrzymała się od głosu*, „TVN24”, 21.12.2016, <https://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiatea,2/rezolucja-w-sprawie-jerozolimy-w-onz,800586.html> [dostęp: 23.09.2018].

Kryzys w relacjach USA – Palestyna po przeniesieniu Ambasady USA do Jerozolimy

Oficjalne otwarcie ambasady Stanów Zjednoczonych w Jerozolimie 14 maja 2018 r., poprzedzające o dzień (15 maja) izraelskie uroczystości siedemdziesiątej rocznicy powstania Państwa Izrael, a zarazem odbywającego się na terenach palestyńskich dnia pamięcią tzw. *Nakby* (*An-Nakba* – katastrofa), upamiętniającego utratę przez Palestyńczyków szansy na powstanie własnego państwa i początku problemu uchodźców palestyńskich, było pretekstem do starć między Palestyńczykami a izraelskimi siłami bezpieczeństwa. Do bardzo gwałtownych wystąpień doszło na granicy między Izraelem i Gazą, gdzie w trakcie starć z siłami izraelskimi jedynie 15 maja zginęło ponad 60 Palestyńczyków, a ok. 3 tys. odniosło rany⁷⁶. Według źródeł palestyńskich do połowy listopada 2018 r. w protestach na granicy Strefy Gazy z Izraelem zginęło 216 Palestyńczyków, a ok. 18 tys. zostało rannych⁷⁷.

W związku z przeniesieniem przez administrację. Trumpa ambasady Stanów Zjednoczonych do Jerozolimy, 28 września 2018 r. władze Autonomii Palestyńskiej wniosły skargę przeciwko USA do Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości (MTS) w Hadze. Zdaniem Ramallah decyzje Waszyngtonu naruszyły Konwencję Wiedeńską o stosunkach dyplomatycznych z 18 kwietnia 1961 r. Dlatego też władze palestyńskie domagają się m.in., aby MTS uznał przeniesienie ambasady USA do Jerozolimy za niezgodne z postanowieniami Konwencji Wiedeńskiej z 1961 r. i nakazał wycofanie przedstawicielstwa dyplomatycznego USA z Jerozolimy⁷⁸.

Jesienią 2018 r. pomimo kolejnych starć, protestów oraz aktywności międzynarodowej, władze w Ramallah nie zdołały rozwiązać pozytywnie żadnego z palestyńskich problemów. Nie udało się doprowadzić do powstania rządu jedności narodowej z udziałem Hamasu i Fatahu, a co gorsza, pojawiają się informacje o możliwości zawarcia przez Hamas separatystycznego zawieszenia broni (*hudny*) z Izraelem. Nie udało się poprawić sytuacji gospodarczej ludności Autonomii Palestyńskiej. Może ona nawet ulec znaczącemu pogorszeniu w związku z decyzją administracji USA z końca sierpnia 2018 r. o wstrzymaniu finansowania bardzo aktywnej w Autonomii oenzetowskiej agencji UNRWA (*United*

⁷⁶ *Gaza: Nakba day protests as Palestinians bury those killed in embassy unrest – live updates*, „The Guardian”, 15.05.2018, <https://www.theguardian.com/world/live/2018/may/15/gaza-israel-nakba-day-protests-as-palestinians-bury-those-killed-in-embassy-unrest-live-updates> [dostęp: 23.09.2018].

⁷⁷ *Gaza protests: All the latest updates*, „Al Jazeera”, 12.11.2018, <https://www.aljazeera.com/news/2018/04/gaza-protest-latest-updates-180406092506561.html> [dostęp: 12.11.2018].

⁷⁸ *Palestine sues US at international court over Jerusalem embassy*, „Al Jazeera”, 29.09.2018, <https://www.aljazeera.com/news/2018/09/palestine-sues-international-court-jerusalem-embassy-180929121629965.html> [dostęp: 1.10.2018].

Nations Relief Works and Agency). W ocenie wielu komentatorów decyzja ta ma zmusić stronę palestyńską do powrotu do negocjacji pokojowych z Izraelem⁷⁹.

Nawet w kwestii Jerozolimy okazało się, iż niektóre państwa, w tym członkowie UE (Czechy, Rumunia, Węgry), sygnalizują możliwość przeniesienia tam z Tel Awiwu swych placówek dyplomatycznych⁸⁰. Oznaką zaś ostatecznej utraty kontaktów dyplomatycznych Ramallah ze Stanami Zjednoczonymi było zamknięcie, decyzją prezydenta USA z 10 września 2018 r., palestyńskiej misji dyplomatycznej w Waszyngtonie⁸¹.

Wobec kolejnych, negatywnych i stronniczych z punktu widzenia Ramallah decyzji administracji Trumpa odnośnie rozwiązania konfliktu izraelsko-palestyńskiego, zapowiadane przez Waszyngton od początku 2018 r. ogłoszenie nowej bliskowschodniej inicjatywy pokojowej witane jest przez przedstawicieli Palestyńskich Władz Narodowych bez wiary w jakikolwiek przełom w dotychczasowym konflikcie. W związku z zapowiadaniem ogłoszenia planu pokojowego, wysłannicy Trumpa, jego żonę i doradca Jared Kushner oraz specjalny przedstawiciel Prezydenta USA ds. negocjacji międzynarodowych Jason Greenblatt złożyli w końcu czerwca 2018 r. wizyty w Izraelu oraz państwach arabskich regionu. Zwraca uwagę, iż spotkania z wysłannikami prezydenta Trumpa odmówiły jednak władze Autonomii Palestyńskiej. Według informacji pochodzących m.in. ze stolic arabskich, nowa inicjatywa pokojowa Trumpa ma być związana głównie z przekazaniem znaczącego finansowego wsparcia dla Autonomii Palestyńskiej, w zamian za ustępstwa Ramallah w wielu trudnych dotychczas kwestiach⁸².

Odpowiadając na pojawiające się zapowiedzi odnośnie przyszłej nowej inicjatywy pokojowej prezydenta Trumpa, M. Abbasa w emocjonalnym wystąpieniu wygłoszonym w Nowym Jorku 27 września 2018 r. podczas corocznego posiedzenia ZO ONZ zapowiedział, iż Jerozolima nie jest i nigdy nie będzie dla Palestyńczyków przedmiotem targów. Jednocześnie zarzucił prezydentowi USA stronniczość, faworyzowanie Izraela i próbę narzucenia Palestyńczykom niesprawiedliwych i niekorzystnych rozwiązań politycznych i terytorialnych⁸³.

⁷⁹ N. Gordon, *UNRWA and Trump's attempt to erase the Palestinian people*, „The Guardian”, 3.09.2018, <https://www.aljazeera.com/indepth/opinion/unrwa-trump-attempt-erase-palestinian-people-180903135218614.html> [dostęp: 23.09.2018].

⁸⁰ V. Jóźwiak, Ł. Ogródnik, J. Pieńkowski, *Czechy, Rumunia i Węgry wobec przeniesienia ambasady USA do Jerozolimy*, „PISM”, 22.06.2018, <https://www.pism.pl/publikacje/biuletyn/nr-83-1656> [dostęp: 1.10.2018].

⁸¹ *US to shut Palestinian mission in Washington*, BBC, 10.09.2018, <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-45471420> [dostęp: 22.09.2018].

⁸² R. Stefanicki, *Biały Dom szykuje nowy plan pokojowy dla Bliskiego Wschodu. Według Donalda Trumpa – „deal stulecia”*, „Gazeta Wyborcza”, 6.07.2018, <http://wyborcza.pl/7,75399,23639630,bialy-dom-szykuje-nowy-plan-pokojowy-dla-bliskiego-wschodu.html> [dostęp: 29.09.2018].

⁸³ A. Rasgon, *‘Jerusalem is not for sale’: Full text of Abbas’s speech to UN General Assembly*, „The Time of Israel”, 29.09.2018, <https://www.timesofisrael.com/jerusalem-is-not-for-sale-full-text-of-abbas-speech-to-un-general-assembly> [dostęp: 27.09.2018].

Podsumowanie: pytania o przyszłość Autonomii Palestyńskiej

Nic nie wskazuje na to, by w najbliższym czasie możliwe było doprowadzenie do pozytywnych pod względem politycznym i gospodarczym zmian na terenie Autonomii Palestyńskiej. Niemożność zakończenia izraelsko-palestyńskiego konfliktu, a nawet brak akceptowalnych dla stron propozycji jego rozwiązania, będzie zapewne powodem kolejnych problemów i napięć w regionie. Prawdopodobnie czy później społeczność międzynarodowa będzie zmuszona ponownie interweniować w tej sprawie. W ocenie wielu przedstawicieli palestyńskiego establishmentu politycznego, w końcu 2018 r. okazało się, że kończy się tzw. okres przejściowy po Oslo. Ze względu na intensywny proces rozwoju żydowskiego osadnictwa na Zachodnim Brzegu⁸⁴, coraz mniej realne staje się – jak uzgodniono to w Oslo i Waszyngtonie w 1993 r. – doprowadzenie do implementacji rozwiązania dwupaństwowego. By implementować rozwiązanie dwupaństwowe konieczna byłaby bardzo zdecydowana presja ze strony społeczności międzynarodowej na obie strony konfliktu. Jeśli to nie nastąpi, przyszłością dla rozwiązania konfliktu izraelsko-palestyńskiego może okazać się scenariusz jednopaństwowy, tj. w ramach Państwa Izrael. Jak wynika z przegłosowanej przez Kneset 19 lipca 2018 r. ustawy, na mocy której Izrael jest państwem żydowskim⁸⁵, rozwiązanie takie odrzucają sami Izraelczycy.

Opcja druga, tzw. jordańska, tj. powstanie wspólnego państwa palestyńsko-jordańskiego jest z kolei stanowczo odrzucana przez Jordanię w obawie nie tylko o utratę swego dotychczasowego charakteru, ale i fakt, iż w przypadku ponownego przyłączenia Zachodniego Brzegu, obecne wewnętrzne problemy Autonomii Palestyńskiej staną się jej własnymi problemami. W tej sytuacji wiele wskazuje na to, że Palestyńczycy są obecnie na kolejnym w swych dziejach zakręcie historycznym, wymagającym od ich liderów ponownego sprecyzowania możliwych do osiągnięcia celów politycznych oraz sposobu ich realizacji. Dotychczasowe doświadczenia Palestyńczyków wskazują, iż konieczne jest wypracowanie rozwiązań akceptowalnych i wspieranych przez większość palestyńskiego społeczeństwa.

⁸⁴ *Israeli court rules to demolish Khan al-Ahmar village*, „Al Jazeera”, 5.09.2018, <https://www.aljazeera.com/news/2018/09/israeli-court-rules-demolish-khan-al-ahmar-village-180905173023743.html> [dostęp: 1.10.2018]. W dniu 5 września 2018 r. Sąd Najwyższy Izraela zezwolił na wyburzenie strategicznie położonej w pobliżu Jerozolimy wioski palestyńskiej Khan Al-Ahmar. W przypadku jej wyburzenia obszar Zachodniego Brzegu zostanie *de facto* podzielony na dwie części oddzielone od siebie terenami zasiedlonymi przez osadników żydowskich.

⁸⁵ B. Avishai, *Israel Passes a Law Stating What's Jewish About a „Jewish and Democratic State”*, „The New Yorker”, 30.07.2018, <https://www.newyorker.com/news/daily-comment/israel-passes-a-law-stating-whats-jewish-about-a-jewish-and-democratic-state> [dostęp: 23.09.2018].

Palestinian National Authority Eight Years After the Outbreak of the Arab Spring

Despite the hopes of the Palestinians, the outbreak of the *Arab Spring*, instead of accelerating positive changes, led to a significant deterioration of the situation in the region and in the Palestinian Authority itself. Positive economic processes have been stopped. Successive Israeli military operations devastated the Gaza Strip. The divisions on the West Bank ruled by the Palestine Liberation Organization and Hamas controlling the Gaza Strip deepened. Social sentiment among Palestinians has deteriorated. In view of the emergence of the so-called Islamic State in the region, the international community, in particular the US, lost interest in resolving the Middle Eastern conflict. The moving of the US embassy from Tel Aviv to Jerusalem, in May 2018, was a blow to the Palestinians. But what's the worst, is the loss of Israeli trust to the Palestinians, especially the fact that the idea of a two-state solution has been questioned in Israel. The partial success that the Palestinians achieved by obtaining the status of an observer in the United Nations in 2012 does not balance the losses that the 2011–2018 period brought to the Palestinian cause. There are many indications that the Palestinian National Authority is at a crossroad, on the eve of changes that will have to take into account the changes that have taken place in recent years.

Key words: *Arab Spring*, Palestinians, PLO, Hamas, military operations, Middle East conflict, two-state solution, UN

Palestyńska Władza Narodowa osiem lat po arabskiej wiosnie

Wbrew nadziejom Palestyńczyków wybuch Arabskiej Wiosny, zamiast przyspieszyć pozytywne przemiany doprowadził do pogorszenia sytuacji w regionie i samej Autonomii Palestyńskiej. Zostrzyły zatrzymane oczekiwane procesy gospodarcze. Doszło do kilku dewastujących Strefę Gazy operacji militarnych Izraela. Pogłębiły się podziały – na Zachodni Brzeg rządzonej przez OWP oraz Hamas kontrolującej Strefę Gazy. Pogorszeniu uległy nastroje społeczne wśród Palestyńczyków. Wobec pojawienia się w regionie tzw. Państwa Islamskiego, wspólnota międzynarodowa, w szczególności USA, straciły zainteresowanie trudnym do rozwiązania konfliktem bliskowschodnim. Ciosem dla Palestyńczyków było przeniesienie przez Donalda Trumpa, w maju 2018 r., ambasady USA w Izraelu z Tel Awiwu do Jerozolimy. Wobec pogłębiających się problemów w Autonomii Palestyńskiej, w tym utraty zaufania do Palestyńczyków ze strony Izraela, kwestionowana zaczęła być w Izraelu idea rozwiązania dwupaństwowego, to jest przyszłego pokojowego współistnienia żydowskiego Izraela i arabskiej Palestyny. Połowiczny sukces, jaki osiągnęli Palestyńczycy uzyskując w 2012 r. statusu państwa obserwatora w ONZ nie równoważy strat, dla sprawy palestyńskiej z lat 2011–2018. Wiele wskazuje, że Palestyńska Władza Narodowa znajduje się dziś w przededniu przeobrażeń, które będą musiały uwzględnić niekorzystne zmiany, które zaszły w ostatnich latach.

Słowa kluczowe: Arabska Wiosna, Palestyńczycy, OWP, Hamas, operacje militarne, konflikt bliskowschodni, rozwiązanie dwupaństwowe, ONZ

